

Спеціалізованій вченій раді Д 58.082.03
Західноукраїнського національного університету
Міністерства освіти і науки України

ВІДГУК

опонента **Павелко Ольги Віталіївни**
доктора економічних наук, професора,
професора кафедри обліку та оподаткування Національного університету
водного господарства та природокористування
на дисертаційну роботу

Гуменної-Дерій Марії Василівни

на тему:

**«ОБЛІК І КОНТРОЛЬ ЗА МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНИМИ ТА
ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ У БУДІВНИЦТВІ:
МЕТОДОЛОГІЯ, ОРГАНІЗАЦІЯ»,**

подану на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук
за спеціальністю 08.00.09 – бухгалтерський облік, аналіз та аудит
(за видами економічної діяльності)

Актуальність теми дослідження та її зв'язок із науковими темами, програмами, планами. Потреба в зростанні обсягів капітальних інвестицій у будівництво обґрунтовується необхідністю відновлення інфраструктури України, частково знищеної внаслідок повномасштабної війни. Масштабна релокація бізнесу, повернення із-за кордону значної частини громадян, котрі втратили житло, також підтверджує потребу в зростанні обсягів будівництва. Означену можливість значною мірою можна забезпечити за рахунок ефективного використання будівельними підприємствами фінансових і матеріально-технічних ресурсів, що, відповідно, вимагає належного їх відображення на рахунках бухгалтерського обліку та посилення контролю.

Реалії сьогодення підтверджують, що економічний розвиток України суттєво залежить від рівня організації системи бухгалтерського обліку та контролю. Становлення ринкової економіки, створення нових господарських структур, відбудова України зумовлює потребу в отриманні прозорих, об'єктивних та неупереджених даних, складовою яких є сформована у системі бухгалтерського обліку та контролю інформація.

Необхідність створення оперативної інформаційної системи управління суб'єктами господарювання, неузгодженість законодавчої бази бухгалтерського обліку, недосконалість чинних методичних розробок з питань обліку та контролю за матеріально-технічними й фінансовими ресурсами у будівництві дають підстави констатувати про актуальність теми дисертаційної роботи Гуменної-Дерій М.В.

Дисертаційну роботу виконано відповідно до плану науково-дослідної роботи Західноукраїнського національного університету, зокрема в межах держбюджетних прикладних досліджень на тему: «Модернізація бухгалтерського обліку з використанням комп'ютерно-комунікаційних технологій для забезпечення кібербезпеки підприємств» (номер державної реєстрації 0120U102054), «Домінанти управлінського обліку в умовах діджиталізації для забезпечення економічної безпеки у воєнний і післявоєнний періоди» (номер державної реєстрації 0123U101580); науково-дослідних робіт «Стан та перспективи розвитку системи бухгалтерського обліку та оподаткування в умовах глобалізації» (державний реєстраційний номер 0117U000147), яка виконувалася в межах основного робочого часу професорсько-викладацького складу кафедри обліку у виробничій сфері та «Розвиток системи бухгалтерського та управлінського обліку в умовах соціально-економічних викликів» (державний реєстраційний номер 0122U000927), яка здійснювалася в межах основного робочого часу професорсько-викладацького складу кафедри обліку і оподаткування Західноукраїнського національного університету. Автором у межах названих тем підготовлено відповідні положення з теорії, організації й методології обліку за матеріально-технічними та фінансовими ресурсами у будівництві.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації та їх достовірність. Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані в дисертації, є обґрунтованими, логічними та достовірними. Дослідження здійснено автором відповідно до поставленої мети і полягає в удосконаленні теоретичних, методологічних, організаційних складових обліку та контролю матеріально-технічних і фінансових ресурсів у підприємствах житлового будівництва.

Завдання, поставлені відповідно до вказаної мети дослідження, є вирішеними на високому теоретичному, методичному та практичному рівнях. Чітко сформулювавши завдання дослідження, автор спрямував свій науковий пошук на висвітлення проблемних питань, що розглядаються в роботі. При цьому наводиться їх критична оцінка, висвітлюються недостатньо досліджені проблеми і пропонується власний варіант вирішення. Дисертаційна робота характеризується теоретичною та практичною цінністю, логічно побудована, розділи та підрозділи взаємопов'язані.

Ознайомлення зі змістом дисертації дає можливість зробити висновок, що поставлена мета досягнута, чому сприяв правильний вибір об'єкта дослідження, використання великого обсягу бібліографічних джерел, фактичних даних про діяльність будівельних підприємств України, їх якісне опрацювання та критичний аналіз з відповідними висновками і пропозиціями, а також обговорення рекомендацій в дискусійному порядку на міжнародних та всеукраїнських наукових і науково-практичних конференціях. За підсумками досліджених питань у всіх розділах дисертації наводяться обґрунтовані висновки та пропозиції. Робота завершується загальними висновками і кваліфіковано виконаними додатками. Автор широко використовує відповідні загальнонаукові та загальнофілософські методи пізнання явищ і процесів.

У першому розділі автор розкриває концептуальні основи обліку і контролю за матеріально-технічними та фінансовими ресурсами підприємств будівельної галузі, досліджує еволюцію дефініції «ресурси» та парадигму інформаційного супроводу щодо ресурсного забезпечення будівництва,

розглядає детермінанти матеріально-технічних ресурсів у будівництві та фінансові ресурси як квінтесентний об'єкт обліку та контролю. Заслужують на увагу класифікація ресурсів в умовах діджиталізації (с. 53), сформована парадигма інформаційного супроводу щодо ресурсного забезпечення будівництва в умовах діджиталізації та післявоєнної відбудови (с. 58-61), означення впливу інших видів ресурсів на матеріально-технічні ресурси у будівництві (с. 70), розроблені Пропозиції щодо вдосконалення Рекомендацій зі страхування ризиків у будівництві № 230 від 30.05.2008 року, затверджених Міністерством регіонального розвитку та будівництва України (с. 93), врахування яких дасть змогу поліпшити процес ведення фінансового й управлінського обліку, складання звітності, а також забезпечить більшу довіру інвесторів та індивідуальних замовників щодо вкладення фінансових ресурсів в об'єкти будівництва.

При дослідженні методології й організації обліку матеріальних ресурсів в будівельних підприємствах автор звертає увагу на аспекти розвитку обліку матеріальних ресурсів в умовах формування логістичної системи будівельних підприємств, ідентифікує переваги й недоліки методологічних підходів до оцінки в обліку матеріальних ресурсів у будівництві, досліджує проблеми обліку МШП й інших матеріальних ресурсів. При цьому автором виокремлено історичні етапи розвитку обліку будівельних матеріалів (с. 100), окреслено чинники впливу логістики на облік матеріальних ресурсів (с. 107-110) з огляду на те, що правильно організована логістична діяльність дає змогу оптимізувати витрати і забезпечити значну економію основних та додаткових матеріалів у сфері житлового будівництва, визначено вплив матеріальних ресурсів на власне процес обліку (с.111-112), запропоновано широкий спектр аналітичних рахунків до рахунка 20, які можуть використовувати різні підприємства, рекомендовано до застосування і обґрунтовано доцільність низки управлінських звітів (с. 114-115, с. 164-166).

Висвітлюючи методологію та організацію обліку технічних ресурсів будівельного призначення здобувачем акцентовано на класифікації технічних

ресурсів для потреб управлінського обліку в будівельному підприємстві (с. 181), особливостях первинного обліку амортизації основних засобів (с. 204-207), що є значущою складовою облікової політики будівельних підприємств.

Розглядаючи методологію та організацію обліку фінансових ресурсів будівельних підприємств, висвітлено особливості фінансових ресурсів щодо способів ведення розрахунків та їх обліку (с. 239-242) з урахуванням залучення до будівельного процесу відповідних фондів, означено алгоритм дій з організації ведення обліку фінансових ресурсів у будівельних підприємствах на нормативно-правовому рівні (с. 245-246). Опрацьовано гіпотези щодо можливості працездатної людини відкласти грошові кошти на житло, якщо вона зможе прожити на прожитковий мінімум, і якщо – ні (с. 254-256).

За результатами дослідження методології та організації контролю за матеріально-технічними і фінансовими ресурсами підприємств у будівельній сфері сформовано концепцію контролю за матеріально-технічними та фінансовими ресурсами (с. 297-300), що дало можливість визначити важливість видів контролю та інших концептуальних засад щодо його методології та організації, розроблено методику аудиторського контролю логістичних витрат та економії ресурсів у процесі логістичної діяльності (с. 316-317), представлено етапи внутрішнього та зовнішнього контролю за фінансовими ресурсами у житловому будівництві (с. 332-337).

Наукова новизна положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у докторській дисертації, їх загальнонаціональне значення. Наукова новизна одержаних результатів дисертаційної роботи полягає в обґрунтуванні теоретичних положень і розробці рекомендацій щодо вдосконалення методології та організації обліку і контролю за матеріально-технічними та фінансовими ресурсами з метою ефективного управління процесами, пов'язаними з будівництвом житла. Основними елементами наукової новизни є наступні:

- розроблено парадигму інформаційного супроводу щодо ресурсного

забезпечення будівництва в умовах діджиталізації та післявоєнної відбудови, відповідно до якої основою матеріально-технічних і фінансових ресурсів є інформація, яка слугує підґрунтям ухвалення управлінських рішень (с. 58-61);

- сформовано концепцію контролю за матеріально-технічними і фінансовими ресурсами у будівництві щодо мети, об'єкта, суб'єкта, предмета, методу, видів, функцій, форм, принципів, завдань, методології та організації (с. 297-303);

- сформовано новітню парадигму обліку фінансових активів у будівельних підприємствах на нормативно-правовому рівні, яка передбачає виконання таких дій: вибір способів ведення розрахунків; визначення фінансових інструментів та способів їх оцінки; вибір контракту за фіксованою ціною та контракту за ціною «витрати плюс»; проектування робочого плану рахунків; складання переліку робочих фінансових документів; визначення набору статей у фінансовій звітності; підготовка плану розроблення, удосконалення й узгодження форм і переліку показників управлінської звітності будівельного підприємства (с. 247-248);

- запропоновано структуру управлінських звітів щодо застосування традиційних та альтернативних матеріальних ресурсів, зокрема: управлінського звіту про використання будівельних матеріалів, сировини і матеріалів; управлінського звіту про використання природного газу, електроенергії та води; управлінський звіт про використання нафтопродуктів, мастильних матеріалів, твердого палива та біопалива на об'єкті будівництва (с. 164-166);

- удосконалено облікову амортизаційну політику необоротних активів будівельного підприємства (с. 204-207). Звідси, будівельне підприємство має право самостійно вирішувати питання щодо організації первинного обліку амортизації основних засобів, відповідаючи на низку питань облікової політики такого підприємства;

- поліпшено методику аудиторського контролю за логістичними витратами та економією ресурсів у процесі логістичної діяльності

будівельних підприємств (с. 316-317). Адже, аудит логістичних витрат (зовнішній та внутрішній) та економії ресурсів у процесі логістичної діяльності в будівництві дозволяє встановити причини відхилень від таких витрат і певних посадових осіб, які причетні до цих відхилень у будівельних підприємствах;

- вдосконалено етапи проведення внутрішнього і зовнішнього контролю за фінансовими ресурсами, які є важливі в житловому будівництві та поділено їх на початковий, поетапно-поточний і завершально-прогностичний, а також авторка запропонувала Проект етапів проведення контролю за фінансовими ресурсами у житловому будівництві з боку фінансового посередника (с. 332-337).

Практичне значення одержаних результатів полягає у розробці пропозицій щодо:

–покращення організації та методології обліку і контролю за надходженням, внутрішнім переміщенням та використанням матеріальних ресурсів (ТОВ «Тернопільбуд», довідка № 01/805 від 26.05.2021 р.);

–поліпшення методології, методики та організації обліку наявності, надходження і використання (експлуатації) технічних ресурсів (ТОВ «Добробуд», довідка № 14 від 18.05.2022 р.);

–практичного вирішення проблем відображення даних в системі фінансового та управлінського обліку і контролю за використанням матеріальних ресурсів із врахуванням специфіки будівництва монолітно-каркасних, цегляних та модульних будинків та ін. (Федерація професійних бухгалтерів та аудиторів України, довідка № 50 від 03.06.2022 р.);

–покращення облікових аспектів нормативно-правового регулювання фінансових ресурсів; формування Концепції обліку фінансових активів будівельних підприємств; поліпшення можливостей застосування комп'ютерно-інформаційних технологій в сегменті обліку ресурсів та ін. (Конфедерація будівельників України, довідка № 314/08 від 17.08.2022 р.);

–методології й організації контролю за матеріально-технічними і фінансовими ресурсами в будівництві, динамічного розвитку комп'ютерних

технологій інформаційного забезпечення ведення управлінського та фінансового обліку, звітності у підприємствах, що здійснюють будівельну діяльність (ВГО «Інститут обліку і оподаткування», довідка № 30-22/1 від 30.08.2022 р.);

–вдосконалення моніторингу аудиторських пропозицій в будівництві; рекомендації з поліпшення превентивного супутнього контролю та контролю за принципом зворотного зв'язку матеріально-технічних ресурсів (ТОВ «Аудит-сервіс ІНК», довідка № 24-Е/16.09.22 від 16.09.2022 р.);

–поліпшення методики визначення динаміки і питомої маси основних засобів у будівництві; ведення управлінського обліку щодо технічних ресурсів (ВБФ ТОВ «Потенціал», довідка № 31-21-1 від 20.09.2022 р.);

–дослідження особливостей відображення логістичних витрат в системі обліку із отримання, використання та реалізації матеріальних ресурсів (ПП «СЛМ-Пласт» (довідка № 06 від 09.06.2023 р.);

–удосконалення обліку технічних ресурсів в частині їх класифікації, відображення на рахунках бухгалтерського обліку; поліпшення аналітичного обліку будівельних машин і обладнання; враховані пропозиції для вдосконалення обліку інноваційної діяльності (ПП Яна «Буд», довідка № 47 від 26.06.2023 р.).

Також результати наукового дослідження впроваджено в навчальний процес Західноукраїнського національного університету (довідка № 126-28/1439 від 23.09.2022 р.).

Повнота викладу основних результатів дисертаційної роботи в опублікованих працях. Ознайомлення зі змістом дисертації підтверджує досягнення поставленої мети. Цьому сприяло чітке обрання об'єкта дослідження, вивчення великого обсягу бібліографічних джерел, а також обговорення в порядку дискусій обґрунтованих у дисертації рекомендацій на міжнародних науково-практичних конференціях. В цілому за темою дисертації опубліковано 49 наукових праць, у тому числі: 23 наукових фахових статей, 26 наукових праць апробаційного характеру.

Ступінь використання матеріалів і висновків кандидатської дисертації. Результати досліджень, за якими Гуменна-Дерій М. В. у 2013 році захистила кандидатську дисертацію на тему «Облік і контроль грошово-розрахункових операцій в житловому будівництві» подану на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.09 – бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності), в її докторській дисертації не використовувалися.

Відсутність (наявність) академічного плагіату, компіляцій, фабрикацій та фальсифікацій. Дисертаційна робота Гуменної-Дерій Марії Василівни на тему: «Облік і контроль за матеріально-технічними та фінансовими ресурсами у будівництві: методологія, організація» відповідає принципам академічної доброчесності. В докторській дисертації та наукових працях, які відображають її результати, відсутній академічний плагіат, компіляції, фабрикації та фальсифікації, що підтверджено відповідною довідкою. Використані наукові тексти, ідеї, напрацювання, результати й матеріали інших авторів супроводжуються наявністю відповідних посилань.

Дискусійні положення та зауваження до змісту й оформлення дисертації. Оцінюючи позитивно дисертаційну роботу в цілому, вважаємо за необхідне висловити окремі зауваження, що можуть бути підставою для дискусії під час захисту:

1. Подане авторкою визначення альтернативних матеріально-технічних ресурсів є не повним, адже не відображає важливості та ефективності застосування таких ресурсів у будівництві. Крім цього, варто було б зазначити, якою є специфіка відображення таких ресурсів в обліку, та яку частку вони займають порівняно з традиційними (с. 67-68).

2. В дисертаційній роботі поза увагою залишилися особливості фінансових ресурсів щодо способів ведення розрахунків та їх обліку з урахуванням залучення до будівельного процесу житлово-будівельних кооперативів (с. 239-242), які є невід'ємною складовою європейської моделі забезпечення громадян житлом, а їх правові, організаційні, економічні та

соціальні основи функціонування в Україні визначено Законом України «Про кооперацію» від 10 липня 2003 р. № 1087-IV (зі змінами).

3. Сумнівною вважаємо пропозицію автора щодо виокремлення на рахунку 31 «Рахунки в банку» аналітичних рахунків з такими назвами: «Проміжні рахунки в банках в національній валюті», «Кінцеві виплати за реалізацію житла в гривнях» (с. 261-262), оскільки з точки зору практики вкрай важко забезпечити їх ефективне використання будівельними підприємствами.

4. Автор допускає окремі невідповідності у змісті та назві ілюстрацій, зокрема, на рис. 4.8 «Напрями організації обліку дебіторської заборгованості у будівельних підприємствах» (с. 273-274) серед означених напрямів заявлено такі, як: «укладати контракти із відповідальними контрагентами» та «встановлювати ціну на житло з урахуванням інфляції», які не перебувають у площині організації бухгалтерського обліку. Проте, далі здобувач справедливо фіксує положення щодо облікової політики, формування резерву сумнівних боргів та ін., що безпосередньо стосується організації обліку.

5. У роботі недостатньо проаналізовано проблеми обліку матеріально-технічних та фінансових ресурсів при здійсненні податкових розрахунків та складанні податкової звітності.

6. Авторка виділила перспективи розвитку контролю в будівництві, проте ці перспективи не мають стабільного характеру й зазнають перманентних змін, тому постає дискусійне питання, чи варто їх виокремлювати саме таким чином (с. 303).

Означені дискусійні положення та зауваження не зменшують наукову та практичну цінність докторської дисертації М. В. Гуменної-Дерій, яка заслуговує на високу оцінку, а зауваження, надані авторці, є підставою для наукової дискусії та продовження майбутніх наукових пошуків.

Загальний висновок. Дисертаційна робота Гуменної-Дерій Марії Василівни на тему: «Облік і контроль за матеріально-технічними та фінансовими ресурсами у будівництві: методологія, організація» є

самостійною завершеною працею, що містить нові науково обґрунтовані результати, які в сукупності вирішують важливу наукову проблему, яка полягає в удосконаленні методології та організації обліку і контролю за матеріально-технічними та фінансовими ресурсами з метою ефективного управління процесами, пов'язаними з будівництвом житла. Оформлення дисертаційної роботи відповідає чинним вимогам. Означені у відгуку зауваження не знижують наукову та практичну цінність проведеного дослідження і загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи.

Викладене вище дає підстави констатувати, що дисертаційна робота Гуменної-Дерій Марії Василівни на тему: «Облік і контроль за матеріально-технічними та фінансовими ресурсами у будівництві: методологія, організація» за актуальністю, змістом, обсягом досліджень, науковою новизною та практичною значущістю отриманих результатів відповідає вимогам пп. 6, 7, 8, 9 Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 1197 від 17.11.2021 р., а її автор – Гуменна-Дерій Марія Василівна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.09 – бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності).

Опонент – професор кафедри обліку і аудиту

Національного університету

водного господарства та природокористування,

доктор економічних наук, професор

О.В. Павелко

Підпис проф. Павелко О.В. засвідчую:

Начальник відділу кадрів Національного університету

водного господарства та природокористування

«04» грудня 2023 р.

О.Р. Цаль